

Rodzina 800+: korekta solidarnościowa

Proponujemy:

- Wyjście naprzeciw **zmianom nastrojów społecznych i oczekiwaniom Polaków** wobec programu Rodzina 800+
- Wprowadzenie „mechanizmu solidarnościowego”, który pozwoli chętnym na **automatyczne przekazywanie części świadczenia 800+** na rzecz potrzebujących
- Kierowanie mechanizmu wsparcia do podopiecznych parasolowych organizacji pożytku publicznego, które dziś **umożliwiają przekazywanie środków konkretnym potrzebującym** w ramach 1,5% podatku PIT.

1. Kontekst

Świadczenie wychowawcze znane jako Rodzina 800+ to jeden z najbardziej doniosłych programów wsparcia realizowanych w ramach polityki publicznej. Wokół konieczności kontynuacji programu wytworzył się konsens zdecydowanej większości klasy politycznej. Świadczenie realizowane od 1 stycznia 2016 dwukrotnie było istotnie rozszerzane: od 1 lipca 2019 roku przysługuje na każde dziecko bez kryterium dochodowego, zaś od 1 stycznia 2024 roku – kwotę wsparcia zwiększono z 500 zł miesięcznie do 800 zł. Rozszerzeniu nie towarzyszyła jednak poważna debata nad kierunkami jego ewentualnych korekt, które odpowiedziałyby na identyfikowane oczekiwania opinii publicznej.

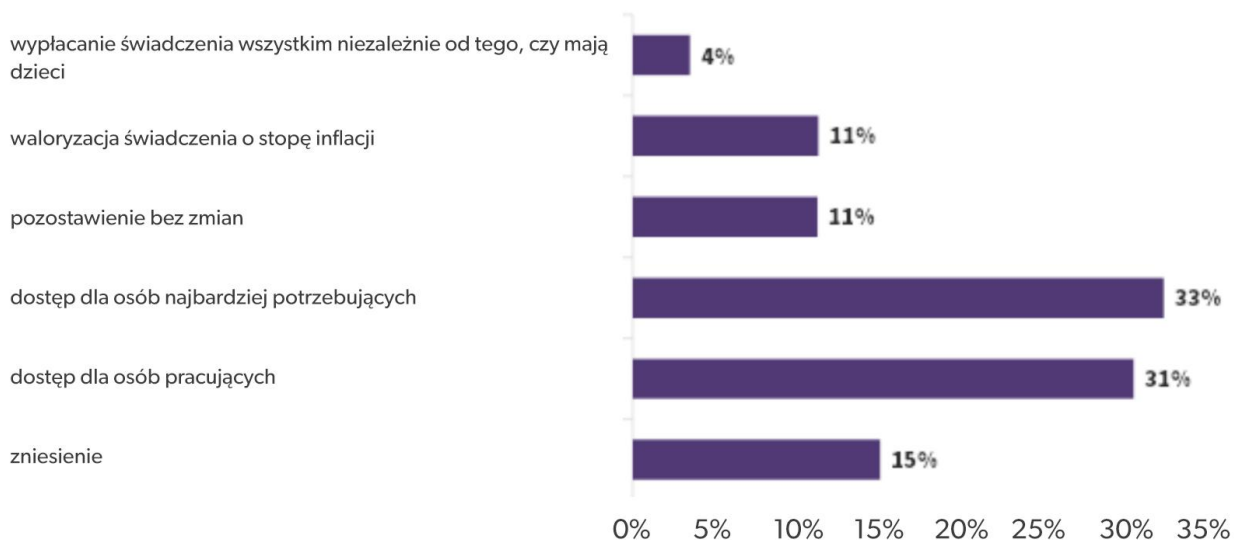
Dlaczego #KonkretKJ?

W polityce i debacie publicznej dominuje spin, hejt i jednodniowe przekazy dnia. Zasięgowe, często niemerytoryczne rolki w mediach społecznościowych zastąpiły pomysły na prawne i instytucjonalne zmiany. W ostatnich wyborach najważniejsze partie przestały nawet publikować programy wyborcze. **Brakuje konkretów.** Te, które politycy obiecali w ostatniej kampanii, są zbyt często traktowane po macoszemu. Dlatego Klub Jagielloński inicjuje **cykl #KonkretKJ**. Regularnie zamierzamy publikować krótkie, zwięzłe, ale konkretne propozycje pożądanых zmian prawnych i instytucjonalnych. **Będziemy rozsyłać je do decydentów – polityków i urzędników – z zachętą do podjęcia inicjatywy na rzecz ich realizacji.** Prosimy o wsparcie naszej inicjatywy. Można zrobić to wspierając Klub darowizną lub sugerując swój pomysł na kolejny **#KonkretKJ**.

Program początkowo przyjmowany był z powszechnym entuzjazmem, a *post factum* jego zaproponowanie i realizację uznawano za jedno z głównych źródeł sukcesów wyborczych Prawa i Sprawiedliwości w latach 2015-2020. W efekcie stał się **trwałym elementem nie tylko polityki społecznej państwa, ale też polskiej rzeczywistości państwowo-politycznej.** Większość opcji politycznych uznało, że nie można proponować jego korekt, ale jedynie dalszą kontynuację i rozwój. Przykładem tego może być kampania wyborcza 2023 roku, gdy wprawdzie partia wówczas rządząca zaproponowała zwiększenie świadczenia, a w odpowiedzi lider opozycji i dzisiejszy premier podniósł postulat realizacji tych zapowiedzi w jeszcze szybszym tempie.

Tymczasem na przestrzeni lat zmieniały się społeczne oceny i oczekiwania względem tego programu. Pierwsza istotna, zauważalna korekta stanowiska opinii publicznej zdiagnozowana została w badaniach Przemysława Sadury i Sławomira Sierakowskiego przeprowadzonych w listopadzie i grudniu 2020 roku, a omówionych w raporcie „Koniec hegemonii 500 plus” wydanym nakładem Krytyki Politycznej w kwietniu 2021 roku. Według omawianych badań już wówczas spośród sześciu możliwych wariantów stosunku względem świadczenia najczęściej wskazywanym przez respondentów był „dostęp tylko dla osób najbardziej potrzebujących”. **Opcję tę wybrała 1/3 badanych, tj. 32,50%.**

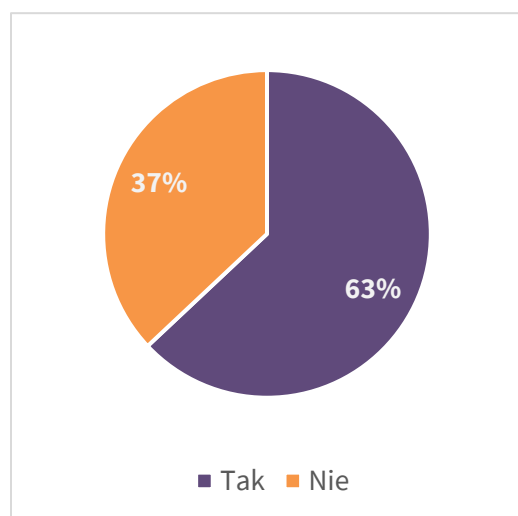
Wykres 1. Poparcie dla wariantów reformy programu „Rodzina 500+”.

Źródło: Dane z raportu „[Koniec hegemonii 500 plus](#)”. Badanie firmy Kantar, CAWI, n=1500, XI-XII 2020. Wyniki zaokrąglone do liczb całkowitych. Wartości procentowe nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mogli poprzeć więcej niż jeden wariant reformy.

Już wówczas, tj. na przełomie 2020 i 2021 roku, ze stwierdzeniem „W Polsce za dużo wydaje się na świadczenia dla rodzin (np. 500 plus)” zgodziło się aż 54,81% badanych.

Wykres 2. Czy nowy rząd powinien wprowadzić próg dochodów gospodarstwa domowego, od którego nie przysługuje świadczenie 800+?

Również kolejne, nowsze badania prowadzone już po zapowiedziach waloryzacji świadczenia z 500 zł na 800 zł, a także wyborach parlamentarnych, potwierdzają tę tendencję w oczekiwaniach Polaków. W sondażu przeprowadzonym przez Pollster dla SuperExpressu w listopadzie 2023 roku za wprowadzeniem progu dochodowego opowiedziało się 63% ankietowanych.

Źródło: [SuperExpress](#), Badanie Instytutu Badań Pollster, n=1014, 7-8 XI 2023.

Jednocześnie należy wziąć pod uwagę, że wprowadzanie kryterium dochodowego w świadczeniu nie wydaje się ani rozwiązaniem optymalnym z perspektywy kosztów i konsekwencji, jak i przede wszystkim – realistycznym politycznie.

Koszty weryfikacji dochodów przynajmniej w pierwszym etapie (przed waloryzacją i z powszechnością jedynie od drugiego dziecka) szacowane były jako niewiele mniejsze niż oszczędności z tego tytułu. „Z naszych szacunków wynika, że przez wprowadzenie górnego progu osiągnęlibyśmy oszczędności rzędu 81 mln zł, a koszty administracyjne takiej operacji zamknęłyby się kwotą 76 mln zł” – [przekonywał w marcu 2016 r.](#) ówczesny wiceminister rodziny, pracy i polityki społecznej współodpowiedzialny za wdrożenie programu Bartosz Marczuk. Przy ówczesnej skali programu (23 miliardy zł) **oszczędność rzędu 5 milionów zł stanowiła ok. 0,02% kosztów programu**. Dodatkowo często przywoływanym argumentem na rzecz powszechności programu jest brak „stygmatyzujących” konsekwencji korzystania z niego, co długofalowo ma przynosić lepsze efekty i mniej kontrowersji społeczno-politycznych wokół niego.

Kluczowe jednak, że biorąc pod uwagę wzmiankowany powszechny konsens polityczny, trudno wyobrazić sobie jakąkolwiek zdolność klasy politycznej do jego głębszej korekty. Należy więc poszukiwać innych metod wyjścia naprzeciw zmieniającym się oczekiwaniom społecznym względem programu.

Na koniec warto przytoczyć jeszcze dwa badania. W czerwcu 2023 roku [CBOS zapytał ankietowanych o stosunek do propozycji waloryzacji programu](#) (CAPI+CATI+CAWI, n=1054). Zwiększenie kwoty popierało 50% badanych, przeciw było 46% z nich. Co jednak najciekawsze, zapytano również o to, czy zdaniem badanych wysokość świadczenia w kwocie 800 zł za duża, odpowiednia czy za mała. 45% oceniło ją jako odpowiednią, 29% - za zbyt wysoką, a 15% - jako zbyt mało. Co ważne z perspektywy dalszych postulatów, **znaczny był również odsetek pobierających świadczenie oceniających je jako zbyt wysokie: to odpowiednio 24% pobierających je na jedno dziecko i 25% pobierających je na dwoje i więcej dzieci.**

Z kolei [Ogólnopolski Panel Badawczy Ariadna na zlecenie Wirtualnej Polski](#) zapytał Polaków (badanie CAWI, n=1048) już w lutym 2024, a więc w momencie wypłacania waloryzowanego świadczenia, o ich stosunek do ewentualnego dalszego podwyższania kwoty: z 800 zł na 1000 zł. Okazało się, że sceptycy przeważają nad zwolennikami: podwyższeniu kwoty sprzeciwia się 47%, a za jest 38% z nich.

2. Postulat: wprowadzenie „korekty solidarnościowej” na wzór mechanizmu 1,5% PIT

Wobec powyższego, wychodząc naprzeciw społecznym oczekiwaniom względem programu 800+, proponujemy wprowadzenie dobrowolnego „mechanizmu solidarnościowego”, za pośrednictwem którego wszyscy beneficjenci programu rodzina 800+ będą mieli umożliwioną prostą formę przekazywania części środków otrzymywanych w ramach świadczenia bardziej potrzebującym.

Mechanizm taki powinien:

- być **wzorowany na sposobie przekazywania 1,5% podatku PIT**, tj. w cyklicznie (co dwa lata) składanym wniosku o ustalenie prawa do świadczenia powinny pojawić się pola umożliwiające wskazanie celu dobrowolnego przekierowania określonej części comiesięcznego świadczenia,

- być oparty o zasadę „**od człowieka do człowieka**” **tudzież „od rodziny do rodziny**”, tj. celem wsparcia nie powinno być wsparcie instytucjonalne czy statutowe organizacji, ale konkretny „cel szczegółowy”, tj. imię i nazwisko osoby potrzebującej, która jest podopieczną parasolowej organizacji pożytku publicznego prowadzącej na rzecz takich osób zbiórki 1,5% PIT,
- dopuszczać możliwość zarówno przekazania **dowolnej części comiesięcznego świadczenia przypisanego do konkretnego dziecka** (zaokrąglonej do pełnych złotych, od 1 zł), jak i jego całości na jeden cel; możliwe powinno być również nieprzekazywanie żadnej części 800+,
- ograniczać możliwość wsparcia do osób i/lub rodzin **o zweryfikowanych przez organizacje pożytku publicznego potrzebach finansowych** o charakterze zdrowotnym lub socjalnym,
- dopuszczać możliwość zmiany wskazanego celu przez złożenie elektronicznej aktualizacji wniosku w każdym miesiącu,
- wejść w życie przy kolejnym naborze na nowy okres świadczeniowy, tj. najprawdopodobniej **1 lutego 2025 roku** (kolejny okres świadczeniowy zacznie się 1 czerwca 2025 roku),
- być skorelowany z **kampanią informacyjną** zachęcającą do przekazywania części lub całości świadczenia skierowaną w sposób szczególny do zamożniejszej grupy beneficjentów programu.

Podstawowe potencjalne korzyści z wprowadzenia mechanizmu

- + wyraźna **behawioralna zachęta do podjęcia przez miliony beneficjentów programu decyzji o deklaracji regularnego wsparcia** solidarnościowego osób lub rodzin najbardziej potrzebujących,
- + tworzenie społeczno-instytucjonalnej, **pozytywnej presji kulturowej na osoby najbardziej zamożne** spośród beneficjentów programu celem podzielenia się świadczeniem lub przekazaniem jego całości najbardziej potrzebującym,
- + dalsza, bazująca na doświadczeniach z mechanizmem 1,5% podatku PIT **budowa kultury filantropijnej** wśród wielomilionowej grupy Polaków opartej jednocześnie o szczególnie pożądaną w sektorze charytatywnym regularność, tj. comiesięczne wsparcie,
- + niegenerujące konfliktu społecznego **wyjście naprzeciw oczekiwaniom opinii publicznej**, które zdają się w coraz większym stopniu przychylić do tezy, że pobieranie całości świadczenia przez osoby najbardziej zamożne nie jest sprawiedliwe,
- + umożliwienie organizacjom parasolowym i ich podopiecznym pozyskującym dziś 1,5% PIT **prowadzenia działań kampanijnych i fundraisingowych przez cały rok**,
- + okazja do stworzenia przejrzystego, opartego o kompetencje organizacji pożytku publicznego **systemu weryfikacji i komunikacji potrzeb ich podopiecznych**, co w kontekście coraz częstszych negatywnych doświadczeń ze zbiórkami on-line może zwiększyć zaufanie do komunikowanych potrzeb.

3. Próba oszacowania skali wpływu mechanizmu na kondycję sektora charytatywnego

Bardzo trudno oszacować skalę popularności mechanizmu zarówno pod względem liczby uprawnionych do korzystania ze świadczenia 800+ gotowych do dzielenia się częścią otrzymanych środków, jak

i średnich kwot, które takie osoby byłyby skłonne przekazywać. Niemniej spróbujemy rozważyć szereg różnych wariantów.

W poniższej tabeli uwzględniliśmy cztery przykładowe modele popularności rozwiązania. Zakładamy i analizujemy warianty, w których kolejno z mechanizmu „składki solidarnościowej” korzysta: 5%, 10%, 24,5% i 59% uprawnionych. Dwie pierwsze, niskie wartości wskazano czysto arbitralnie. Liczba 24,5% to uśredniony odsetek beneficjentów programu, którzy według danych z przytaczanych wcześniej badań CBOS oceniają kwotę 800 zł comiesięcznego wsparcia jako zbyt wysoką. Z kolei liczba 59% to odsetek podatników PIT, którzy w 2023 roku zdecydowali się skorzystać z mechanizmu przekazania 1,5% podatku PIT organizacjom pożytku publicznego.

Analogicznie uwzględniliśmy też w tabeli cztery możliwe kwoty comiesięcznego wsparcia: kolejno 1% otrzymywanego świadczenia (8 zł miesięcznie), 5% (40 zł), 10% (80 zł) oraz 20% (160 zł).

Na zielono w tabeli zaznaczono warianty, w których wpływy z tytułu proponowanego mechanizmu solidarnościowego przekraczają wpływy do organizacji pożytku publicznego z tytułu 1,5% podatku PIT w 2023 roku.

Tabela 1. Kalkulacja wariantów prognozowanych ROCZNYCH wpływów dla osób potrzebujących z tytułu wprowadzenia mechanizmu solidarnościowego w programie Rodzina 800+				
Kwota miesięczna	Szacowany odsetek korzystających z mechanizmu			
	5%	10%	24,5%	59%
8 złotych (1%)	35 mln zł	70 mln zł	171,5 mln zł	413 mln zł
40 złotych (5%)	175 mln zł	350 mln zł	857,5 mln zł	2,06 mld zł
80 złotych (10%)	350 mln zł	700 mln zł	1,71 mld zł	4,13 mld zł
160 złotych (20%)	700 mln zł	1,4 mld zł	3,43 mld zł	8,25 mld zł

W wariantcie najbardziej zachowawczym, w którym zaledwie 5% beneficjentów decyduje się na podzielenie 1% swojego świadczenia, uzyskujemy roczny budżet w wysokości 35 milionów złotych. **To o ponad 10 milionów złotych więcej niż w 2023 roku otrzymała z 1,5% podatku PIT Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy**, szósta pod względem sumy wsparcia przez podatników organizacja pożytku publicznego i pierwsza instytucja na liście, która pozyskuje środki na swoje cele misyjne do własnej dyspozycji, nie zaś na spersonalizowane „cele szczegółowe”.

W wariantcie, w którym na ofiarnosc tej skali – w kwocie zaledwie 8 złotych miesiecznie, a wiec 1% uzyskiwanego swiadczenia – decyduje sie odsetek beneficjentow rowny temu, ktory w badaniu CBOS określił swiadczenie 800+ jako „zbyt wysokie”, otrzymujemy juz kwote 171,5 miliona złotych. **To mniej więcej tyle, ile w 2023 roku zebraly dla swoich podopiecznych łącznie z 1,5% PIT druga i trzecia najhojniej obdarowywana organizacja parasolowa** (Fundacja SiePomaga oraz Fundacja Avalon).

1,71 mld

to kwota, jaka trafilyby do potrzebujacych, gdyby 10% comiesiecznego swiadczenia 800+ zdecydowaly sie przekazac potrzebujacym **tylko te osoby**, ktore wedlug badan CBOS z czerwca 2023 roku **uznaly, ze kwota 800 zł wsparcia rodzinnego jest wedlug nich zbyt wysoka**. To o ok. 200 milionow złotych wiecej niz cala kwota przekazana przez obywateli organizacjom pozytku publicznego w 2023 z tytulu 1,5% PIT.

Wreszcie w wariantcie, w którym analogiczny odsetek beneficjentów decyduje się na przekazywanie potrzebującym 10% otrzymywanych środków, kwota wynosi 1 mld 710 mln złotych. **To o ponad 200 milionów złotych więcej niż trafiło do organizacji pożytku publicznego z tytułu 1,5% PIT w roku 2023 (tj. z tytułu rozliczeń za 2022).**

Oczywiście wszelkie tego typu kalkulacje mają jedynie charakter obrazowy, bo niemożliwe jest przewidzenie skali popularności mechanizmu i wysokości kwot, które decydujący się będą gotowi przekazywać. **Wymaga jednak wyraźnego podkreślenia, że skierowanie tych środków do osób najbardziej potrzebujących będzie**, poza marginalnymi kosztami wdrożenia i obsługi mechanizmu, **neutralne dla budżetu państwa**.

5. Towarzyszące problemy do rozwiązania

Dotychczasowa analiza koncentrowała się na dwóch wymiarach: odpowiedzi na oczekiwania opinii publicznej względem programu 800+ oraz szacunkach skali zwiększenia środków, które filantropijnymi decyzjami mogłyby zasilić najbardziej potrzebujących. Obraz ten uzupełnić należy jeszcze o dwa pomniejsze, choć systemowo istotne aspekty.

Po pierwsze, sposób funkcjonowania mechanizmu 1,5% podatku PIT budzi pewne istotne kontrowersje w sektorze pozarządowym. Część ekspertów i organizacji wskazuje, że mechanizm „celu szczegółowego” wypaczył pierwotną koncepcję 1%, a później 1,5% PIT. W założeniu chodziło o systemowe wzmocnienie trzeciego sektora i kondycji organizacji obywatelskich. W praktyce jednak mechanizm „celu szczegółowego” został wykorzystany głównie do wsparcia potrzeb typowo charytatywnych, często związanych z personalnym wsparciem, np. potrzeb medycznych konkretnej osoby. W efekcie powstały fundacje specjalizujące się w roli organizacji „parasolowych”, pozwalających osobom potrzebującym pozyskiwać środki dla konkretnych podopiecznych. Zbiórki na potrzeby osób indywidualnych, jakkolwiek szlachetne i potrzebne, wypaczyły zatem pierwotne założenia mechanizmu. **Zamiast budować instytucjonalny potencjał trzeciego sektora w dużym stopniu mechanizm wsparcia OPP w PIT zasypuje deficyty systemu ochrony zdrowia.**

Wobec powyższego regularnie formułowane są postulaty ograniczenia mechanizmu „celu szczegółowego” w PIT. Trudno wyobrazić sobie jednak, by zostało to przyjęte z entuzjazmem przez organizacje, ich podopiecznych, a także samych podatników. Stworzenie alternatywnego mechanizmu wsparcia podopiecznych organizacji, zgodnie z proponowaną logiką „od rodziny do rodziny”, mogłoby być pierwszym krokiem do przynajmniej częściowego ograniczenia celów szczegółowych w PIT. **Byłoby to**

możliwe i społecznie akceptowalne, gdyby przychody z tytułu „korekty solidarnościowej” w programie 800+ co najmniej wyrównały środki przekazywane na cele szczegółowe osób potrzebujących w ramach 1,5% PIT. Z pewnością jednak taka decyzja mogłaby zyskać akceptację po jakimś czasie funkcjonowania nowego mechanizmu.

Drugim nabierającym wagi aspektem jest kwestia wiarygodności zbiorów celowych dla potrzeb zdrowotno-terapeutycznych prowadzonych w internecie. Na łamach portalu Klubu Jagiellońskiego [obszernie omawiały to zagadnienie Barbara Szustakiewicz-Przybyłka i Anna Pazio](#). Stworzenie **dodatkowego źródła finansowania potrzeb podopiecznych mogłoby być pozytywnym impulsem do profesjonalizacji mechanizmów weryfikacji i raportowania potrzeb medycznych podopiecznych fundacji i serwisów crowdfundingu medycznego**. Być może stworzenie jakiejś formy państwowej weryfikacji tych praktyk powinno towarzyszyć docelowo stworzeniu nowego mechanizmu.

Co dalej?

1. Poprzyj petycję Klubu Jagiellońskiego! Uruchomiliśmy internetową akcję poparcia dla trzech postulatów instytucjonalnego wzmocnienia dobroczynności Polaków. Jednym z nich jest opisany w niniejszej analizie „mechanizm solidarnościowy”. Jeżeli popierasz naszą propozycję – [wejdź na naszą stronę internetową i złóż swój podpis poparcia!](#)

2. Pobierz i przeczytaj raport „NGO pod lupą”

Niniejsza publikacja jest efektem realizacji projektu Centrum Analiz Klubu Jagiellońskiego pt. „Nawigator legislacyjny dla NGO” i prac nad raportem „NGO pod lupą”, który właśnie wydaliśmy. To kompleksowy przewodnik po ramach prawnych działalności organizacji pozarządowych, podsumowanie zmian prawnych ostatnich lat, przedstawienie autorskich wyników badań przeprowadzonych w ramach projektu oraz szereg postulatów zmian prawnych, które wypracowaliśmy. [Raport możesz pobrać za darmo tutaj.](#)

3. Skontaktuj się z nami

Zachęcamy media, decydentów i organizacje zainteresowane problematyką niniejszej publikacji do kontaktu. Możesz to zrobić, pisząc na adres biuro@klubjagiellonski.pl.

4. Wesprzyj nas finansowo!

Jeśli doceniasz naszą pracę [wejdź na stronę i dołącz do grona regularnych Darczyńców](#) Klubu Jagiellońskiego. Możesz też po prostu ustawić stałe zlecenie przelewu: Klub Jagielloński, Rynek Główny 34 31-010 Kraków, PKO Bank Polski, **numer konta: 47 1020 2892 0000 5102 0582 9454**.

STOPKA WYDAWNICZA:

Zdjęcie na stronie tytułowej: fot. Mateusz Włodarczyk/MRiPS, licencja: [CC BY-NC-ND 2.0](#), zdjęcie dostępne na https://www.flickr.com/photos/mpips_rp/53005940680/in/album-72177720309364927.

Opracowanie: Piotr Trudnowski

Redakcja: Tomasz Ociepka

Licencja: Ten utwór jest udostępniony na [licencji CC BY 4.0](#). Zachęcamy do jego przedruku i wykorzystania. Prosimy jednak o podanie linku do [strony Klubu Jagiellońskiego](#).